

Az élet egy road-movie

Fenyvesi Ottó: *Mély vizek, magas hegyek. Utazás a Miljacka, a Drina, a Radika és a Vardar folyókhoz valamint az Ohridi-tóhoz.* Gáspár Gábor, Korbély Barnabás és Kovács Endre fotóival. Veszprém, Művészetek Háza, 2022. 205 oldal, 4099 Ft.

A Balkánnak sajátos varázsa van a Kárpát-medencében. Közel is van, de távol is, és zavarbaejtő megfogalmazni, hogy mitől ismerős és mitől idegen. Hiszen csak be kell pattanni egy autóba, és pár óra alatt ott van az ember Belgrádban, a tengernél vagy a vad hegyek között. S ugyan a horvát tengerpartra már hazajár a magyar turista, de a Balkán mélyebb rétegeinek a megértéséhez több idő, türelem és elszánás kell, mint amennyi egy hetes pihenésbe belefér. Ahhoz már tájékozódni kell, utána olvasni a viszontagságos sorsú félsziget történelmének, és némi nyitottságra és kalandvágyra is szükség van, hogy elhagyja az ember a bejárt turistaútvonalakat, és új helyeket fedezzen fel.

Fenyvesi Ottóban és útitársaiban márpedig bőséggel van mindkettőből, ahogyan ez az útleírásból kiderül. Egy kisbusszal eredt útnak vesztegni barátjaival 2018-ban, hogy öt nap alatt körbejárják a Balkánt. Az úticélok: Szarajevó, Višegrad, Kruja (Albánia), Ohrid, Rostuša (Nyugat-Macedónia) és Szkopje. Meglehetősen tempós út volt ez, de valószínűleg praktikus okai voltak, hogy nem tudtak több időt rászánni. Több ország, több pénznem, több vallás, de hasonló nyelv és konyha.

Ahogyan Fenyvesi írja is a könyv elején: „Felettébb izgalmas kimozdulni a megszokott mintákból. Egyik helyről eljutni a másikra. Úton lenni, keresni valamit. Úton lenni a nyitottságot jelenti. Ismeretlen szituációkba kerülni. Találkozni ismeretlen emberekkel, nyelvekkel, kultúrákkal, régiókkal, városokkal. Túllépni a félelmeken. Mert az utazás végső soron az önmegismerés útja. Meditáció. Persze, más is. [...] Az élet egy road-movie. Az utak átmenet nélkül torlódnak egymásba.” (9-10). Vagyis már a könyv elején kiderül, hogy az útleírást jegyző költő számára az utazásnak spirituális és filozófiai jelentősége is van, azon túl, hogy számára eleve ismerős a vidék, hiszen gyerek- és fiatalkorát Jugoszláviában töltötte. Vannak helyek, ahol először jár, van, amelyet már ismer, de évtizedek távlatából, s a háború amúgy is sok mindent megváltoztatott.

Vegyes műfajú könyv ez: élménybeszámoló, útleírás, történelem, gasztronómiai beszámoló, meditáció, visszaemlékezés. Ehhez hasonul a szöveg formája is, mely hol komoly történelmi esszét idéz, hol pedig verssorokká töredezik szét. Néhány sor vissza-visszatér a szövegben; „sebességváltó nélkül

rohan a Volkswagen”, „hiányoznak a gitár-riffek”, „az utas egyik realitásból a másikba zuhan”. Tarka szövegkavalkádról van szó, nagyon sok fotóval illusztrálva, mintha a szöveg is hasonlítani akarna a sokszínű Balkánra. S ugyan csak egy öt napos utazásról van szó, ez az öt nap mégis annyi reflexióra készíti a szerzőt, hogy „kijön” belőle egy egész könyv, anélkül, hogy bárhol is unalmassá válna, ellaposodna. Az ember – kiváltképp’ ha egyébként is van benne némi érdeklődés, netán szerelem a Balkán iránt – örömmel olvassa, és maga is kedvet kap útnak eredni, megnézni a legendás helyeket.

Mondjuk Szarajevót, ahol különösen sűrű a történelem és az élet. Aho- gyan Fenyvesi írja, európai Jeruzsálemnek is hívják a várost, mert „egymástól pár száz méterre dzsámit, pravoszláv templomot, zsinagógát, katolikus ka- tedrálist és evangélikus templomot találhatunk” (34) Fenyvesi mindent el- mond, amit érdemes tudni a város múltjáról és jelenéről: itt gyilkolta meg Gavrilo Princip Ferenc Ferdinándot a Latin hídon, és különösen kegyetlen volt itt a háború is. Négy éven keresztül ostromolták a szerbek a várost, köz- ben Susan Sontag megrendezte a *Godot-ra várva* című drámát a népszínház pincéjében. Beszél a török kávéról, a fonott burekról, a sült húsokról, az öl- tözködésről, az irodalomról, az épületekről, a természetről, a folyóról, a Baščaršijáról, majd utaznak tovább, a nevezetes híd felé.

Ivo Andrić *Híd a Drinán* című regénye ihlette az egész utazást. Fenyvesi persze a szerzőről és a könyvről is elmond minden fontosat, az olvasó szinte látja maga előtt a folyót, a hidat, beleképzei magát sok száz év történelmébe, és kedve támad azonnal útnak indulni. Višegrad után Crna Gora következik, melyen csak átutaznak, majd Albánia, mely még mindig kicsit egzotikus or- szágnak számít.

Ezt az útleírás is megerősíti. Fenyvesi beszámol a helyi szokásokról, látni- valókról, az életformáról, a benzinkutak jelentőségéről, a patriarchális viszonyokról, a zsigbászarról, a bunkerekről, Enver Hodzsáról. Aztán gurul is to- vább a Volkswagen Ohridi-tóhoz, a Balkán legidősebb és legmélyebb tavá- hoz, s persze, erről is minden fontosat megtudunk. Majd Észak-Macedóniába tart a csapat a vad vizek mentén, magas hegyek között.

A következő állomás Rostuša, ahol Fenyvesi határőrszolgálatot teljesített, amikor besorozták a jugoszláv hadseregbe. „... olyanok voltunk, mint egy jugoszláv válogatott: szerbek, horvátok, szlovénok, bosnyákok, macedónok és egy magyar. Egyedül voltam nyelvemmel, kultúrámmal, származásom- mal. Nagyon kilógtam a sorból. Hét hónapig nem beszéltem magyarul, mert nem volt kivel. Csak a postai levelek jelentették a kapcsolatot az otthoniakkal.” (133)

A következő állomás Szkopje, az eklektikus macedón főváros, ahol kísé- rőjük is akad egy helyi mérnök személyében. Fenyvesi mindeközben részle- tesen kitér az egyik legfontosabb dologra, mely a Balkánnal kapcsolatban

eszünkbe juthat: a konyhára. Érezhető élvezettel mesél a faszénen sült húsokról, a sült bárányfejről, a babételekről, belsőségekről, halakról, pizzákról, a jó rakikról, desszertekről – az olvasó alig állja meg, hogy ne rohanjon el egy vendéglőbe, vagy maga neki álljon sütni-főzni. Kis csevapológiai és burekológiai eszmefuttatást is kapunk; „a burek egybeforrt a Balkánnal, a szülőfölddel. A bureknek saját története van és élettapasztalata van. Amint mondtam: a kör alakú, illetve spirálba tekert burek az emberi élet jelképe. Örök visszatérés a gyökerekhez, az élet forrásához...” (164)

Aztán gurul tovább a kisbusz, de immár a magyar határ felé. „Ennyi volt. Az élet egy csoda. Nem mondom tovább.” (187). Az utolsó, pár oldalas fejezet pedig az egyik útitárs, Kovács Endre búcsúztatója, aki számára két év múlva végleg véget ért a road-movie.

Élvezetes könyv Fenyvesi útibeszámolója, olvastatja magát, és a sok-sok fotó csak még jobban segíti, hogy megérezzünk valamit a Balkán hangulatából, s kedvünk támadjon útnak indulni.